

บทที่ 2

วรรณกรรมและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษา แนวคิด หลักการ ทฤษฎี วรรณกรรม และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นพื้นฐานและแนวทางในการวิจัย โดยแบ่งสาระสำคัญออกเป็น 10 ส่วน ดังนี้

- 2.1 ความหมายของจริยธรรม
- 2.2 จริยศึกษากับจิตวิทยา
- 2.3 แนวทศานะนักจิตวิทยากลุ่มพฤติกรรมนิยม
- 2.4 พฤติกรรมมนุษย์
- 2.5 พฤติกรรมจริยธรรมกับตัวแปรทางสังคม
- 2.6 ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์
- 2.7 แนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.8 คุณลักษณะของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย
- 2.9 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
- 2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 ความหมายของจริยธรรม

หากจะวิเคราะห์โดยความหมายของศัพท์แล้ว พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (พ.ศ. 2525) ได้ให้ความหมายของคำว่า จริยธรรม ไว้ดังนี้

จริย - น. ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ ใช้เป็นคำหน้าสมาส เช่น จริยศึกษา

จริยธรรม - น. ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ กฎศีลธรรม

ดวงเดือน พันธุมนาวิน (2524) ได้ให้ความหมายจริยธรรมว่าเป็นคำที่มีความหมายกว้างขวาง หมายถึง ลักษณะทางสังคมหลายลักษณะของมนุษย์ และมีขอบเขตรวมถึงพฤติกรรมทางสังคมประเภทต่าง ๆ ด้วยลักษณะและพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม จะมีคุณสมบัติประเภทใดประเภทหนึ่งในสองประเภท ประการหนึ่งคือลักษณะที่สังคมต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกในสังคมนั้น คือ เป็นพฤติกรรมที่สังคมนิยมชมชอบ ในการสนับสนุน และผู้กระทำส่วนมาก

เกิดความพอใจว่าการกระทำนั้น เป็นสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ส่วนอีกประการหนึ่งคือ ลักษณะที่สังคมไม่ต้องการให้มีอยู่ในสมาชิกสังคม เป็นการกระทำที่สังคมลงโทษหรือพยายามกำจัด และผู้กระทำพฤติกรรมนั้นส่วนมากรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องและไม่สมควร

โคลเบอร์ก (Kohlberg, 1969) ได้ให้ความหมาย จริยธรรมว่า เป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดีเป็นกฎเกณฑ์ หรือมาตรฐานของความประพฤติปฏิบัติในสังคม ซึ่งบุคคลจะพัฒนาขึ้นจนกระทั่งเป็นกฎเกณฑ์ภายในตนเอง โดยสังคมจะเป็นผู้ตัดสินผลการกระทำว่าการกระทำใด ผิดหรือถูก

บราวน์ (Brown, 1965) ได้ให้ความหมายจริยธรรมว่า หมายถึง ระบบของกฎเกณฑ์สำหรับการกระทำผิดหรือถูกของบุคคล จริยธรรมเปลี่ยนแปลงวิวัฒนาการจากประสบการณ์ของบุคคล

จากการศึกษาความหมายดังกล่าวแล้ว พอสรุปได้ว่า จริยธรรมเป็นคุณลักษณะที่แฝงอยู่ภายในตัวบุคคล เป็นระบบพฤติกรรมและเจตคติของมนุษย์ที่ใช้เป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ถูกต้องดีงาม สอดคล้องกับมาตรฐาน ความดีงาม และความถูกต้องของสังคมนั้น ๆ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ช่วยให้สังคมมีความสงบเรียบร้อย

2.2 จริยศึกษากับจิตวิทยา

การแสวงหาความรู้ทางจิตวิทยาได้กระทำกันมาตั้งแต่สมัยกรีก ในช่วงสมัยนั้นมีความเชื่อว่า วิญญาณ เป็นสิ่งลึกลับในร่างกายของคน และมีอำนาจควบคุมพฤติกรรมของคน ชาวกรีกจึงศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับวิญญาณ ศัพท์ภาษาอังกฤษของจิตวิทยาจึงมาจากคำว่า Psyche (วิญญาณ) กับ Logos (ศาสตร์) แต่หลังจากทำการศึกษายู่ระยะหนึ่งแล้วยังไม่มีใครสามารถอธิบายได้ชัดเจนว่า จิตวิญญาณคืออะไร การศึกษาทางจิตวิทยาจึงหันมาสนใจศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ เพราะเป็นสิ่งที่สังเกตและทดลองได้ จิตวิทยาจึงกลายเป็นวิทยาศาสตร์ที่ศึกษาพฤติกรรมของบุคคลนั่นเอง แต่ในทางจิตวิทยา คำว่า "พฤติกรรม" ไม่ได้หมายถึงการแสดงออกทางด้านร่างกายอย่างเดียว แต่หมายความรวมถึงการกระทำหรือกิจกรรมภายในความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ด้วย

จะเห็นว่าจิตวิทยามีสาระสำคัญในการศึกษาในการศึกษาพฤติกรรมของมนุษย์ทั้งที่เป็นพฤติกรรมภายนอกและพฤติกรรมภายใน โดยเน้นพฤติกรรมที่สังเกตเห็นได้ วัดได้ และเป็นเหตุให้จิตวิทยาเป็นวิทยาการที่เจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว

จิตวิทยาเป็นศาสตร์ที่ศึกษารากฐานการตั้งจิตทั้งในด้านจิตใจ และพฤติกรรมที่แสดงออกของมนุษย์ และศึกษามนุษย์ในด้านความแตกต่างระหว่างบุคคลซึ่งบุคลิกลักษณะที่แตกต่างกันของมนุษย์จะช่วยอธิบายหรือทำนายวิธีการที่คน ๆ นั้นจะแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมและสภาพ

แวดล้อมได้เมื่อเกิดปัญหาใด ๆ ขึ้น ความเข้าใจกันในทางจิตวิทยาจะมีส่วนช่วยให้แก้ปัญหานั้นได้ก่อนจะเกิดความเสียหายที่รุนแรง

ส่วนจริยศึกษานั้น หมายถึง การศึกษาเกี่ยวกับความเจริญงอกงามในทางความประพฤติและการปฏิบัติตน เพื่อให้อยู่ในแนวของศีลธรรม วัฒนธรรม และสังคม ซึ่งก็คือจริยธรรม ค่านิยม ศีลธรรม และคุณธรรม

จริยธรรม ค่านิยม ศีลธรรม และคุณธรรม แม้จะเป็นระบบกิจกรรมความประพฤติของคนแต่ละคนก็ตาม แต่ความประพฤตินั้นจะถูกนำมาตัดสินโดยการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของสังคม ความขัดแย้งจึงเกิดขึ้นได้ทั้งความขัดแย้งระหว่างบุคคลกับบุคคล หรือบุคคลกับสังคม การฝึกฝน และการพัฒนา จริยธรรม ค่านิยม ศีลธรรม และคุณธรรม ล้วนเป็นภาระงานของจริยศึกษา การนำความรู้ทางจิตวิทยามาใช้ในการจัดจริยศึกษาจึงช่วยให้เข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ และช่วยให้หาทางแก้ไขปัญหาโดยอาศัยความเข้าใจกัน

นอกจากนั้น ความรู้เกี่ยวกับการเกิดการเรียนรู้และการพัฒนาการในจิตวิทยา ยังช่วยให้เกิดความเข้าใจในกระบวนการ การเรียนรู้ทางจริยธรรม ค่านิยม ศีลธรรม และคุณธรรม ที่เกิดขึ้นในตัวบุคคล และช่วยไปถึงการจัดการเรียนรู้ทางจริยศึกษา ในกรณีเช่นนี้ผู้จัดจริยศึกษาสามารถใช้ความรู้ทางจิตวิทยาจัดเงื่อนไขของการเรียนรู้ให้เกิดประสบการณ์ที่ดี อันจะนำไปสู่เจตคติที่ดี และพฤติกรรมในทางบวกต่อจริยธรรม ค่านิยม ศีลธรรม และคุณธรรม ตัวอย่างเช่น ถ้าคน ๆ หนึ่งมีความสามารถที่จะพูด เราคงไม่อยากจะให้บุคคลนั้น ใช้ความสามารถในการพูด แล้วทำให้เกิดความขัดแย้งเกิดขึ้นในสังคม นักจิตวิทยาจะสามารถช่วยอธิบายเงื่อนไขในการทำให้บุคคลนั้นพูดในทางที่ดีได้ และผู้จัดจริยศึกษาก็จะสามารถช่วยฝึกให้บุคคลนั้นพูดในสิ่งที่จริยธรรมของสังคมยอมรับได้เช่นกัน เนื้อหาและวิธีการของจิตวิทยาและจริยศึกษาจึงดำเนินไปในลักษณะเอื้อต่อกันและกัน และผลที่จะเกิดตามมาก็คือ ทุกคนในสังคมสามารถอาศัยอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข (โกวิท ประวาลพุกษ์, 2527)

2.3 แนวทัศนะนักจิตวิทยากลุ่มพฤติกรรมนิยม

เมื่อ ค.ศ. 1912 จอห์น บี. วัตสัน (John B. Watson) เป็นผู้ให้กำเนิดโดยอาศัยแนวคิดของนักจิตวิทยาชาวรัสเซีย ชื่อ พาฟลอฟ (Ivan P. Pavlov) ผู้ซึ่งได้ค้นพบคำอธิบายเรื่องการเกิดปฏิกิริยาตอบสนองเพราะการวางเงื่อนไข (Conditioned Response) กับ เบซทีเร (Bechterey) ลูกศิษย์คนสำคัญของ พาฟลอฟ เป็นพื้นฐานขึ้นต้น แนวคิดทางจิตวิทยาทั้งสองท่านนี้ เป็นที่รู้จักกันในชื่อที่เรียกว่า คำอธิบายเกี่ยวกับการสร้างปฏิกิริยาสะท้อน (Reflexology) วัตสัน ได้รับอิทธิพลจากการศึกษาของ พาฟลอฟ ทำให้เห็นว่าพฤติกรรมของอินทรีย์นั้นเกิดขึ้นจากปฏิกิริยาสนองที่ถูกวางเงื่อนไข (Conditioned Reflex) ต่อสิ่งเร้า

วิธีการศึกษาของนักจิตวิทยากลุ่มพฤติกรรมนิยมส่วนมากใช้วิธีการทดลอง (Experimentation) ประกอบกับการสังเกตอย่างมีแบบแผน (Formal Observation) แล้วบันทึกเป็นหลักฐาน จึงเป็นเหตุให้เลิกละสนใจเรื่องจิต หันมาสนใจศึกษาเรื่องพฤติกรรม มีผลให้วิชาจิตวิทยาเป็นวิทยาศาสตร์ที่วัดด้วยพฤติกรรม

นักจิตวิทยาที่มีชื่อเสียงของกลุ่มพฤติกรรมนิยม ได้แก่ เอ็ดเวิร์ด แอล. ทอร์นไดค์ (Edward L. Thorndike) และ จอห์น บี. วัตสัน (John B. Watson) ผู้เขียนหนังสือชื่อ "Behaviorism" ในปี ค.ศ. 1930 มีใจความสำคัญว่า ไม่เห็นด้วยกับการศึกษาเรื่องจิตของมนุษย์ ควรจะศึกษาถึงการกระทำและการแสดงออก หรือพฤติกรรม (Behavior) จะถูกต้องดีกว่า เพราะจิตเป็นสิ่งที่พิสูจน์ไม่ได้มองไม่เห็นดังที่กล่าวมาแล้ว พฤติกรรมเป็นการแสดงออกของจิต เราสามารถทราบถึงจิตของใครๆ ก็ได้โดยศึกษาจากพฤติกรรมของคนๆ นั้น พฤติกรรมสังเกตได้ด้วยประสาทสัมผัสทั้งห้า หรือมีอะไรรองรับก็ได้ การศึกษาพฤติกรรมจึงถือว่าเป็นการศึกษาที่เป็นวิทยาศาสตร์ แนวคิดที่สำคัญคือ พฤติกรรมทุกอย่างของมนุษย์จะต้องมีสาเหตุ (All behaviors are caused) เมื่ออินทรีย์ (Organism) ถูกเร้าก็จะมี การตอบสนองเกิดขึ้น การตอบสนองหรือพฤติกรรมจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีสิ่งเร้าอินทรีย์นั่นเอง นักจิตวิทยาต้องสามารถเสนอข้อมูลต่างๆ เกี่ยวกับการค้นคว้าทดลองให้ปรากฏแก่สายตาของประชาชนผู้สนใจได้ การจะทำให้จิตวิทยาเป็นศาสตร์นั้นข้อมูลต่างๆ ควรจะเปิดเผยได้เช่นเดียวกับศาสตร์แขนงอื่น และเชื่อว่าพฤติกรรมทุกอย่างย่อมมีสาเหตุมาจากสิ่งเร้า นักจิตวิทยากลุ่มนี้เน้นเรื่องสิ่งเร้า (Stimulus) และการตอบสนอง (Response) ด้านสรีระวิทยาและระบบประสาท กลุ่มนี้มีบทบาทสำคัญในการริเริ่มทฤษฎีการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไข

แนวทัศนะนักจิตวิทยากลุ่มพฤติกรรมนี้ ถูกวิจารณ์ว่าพยายามทำให้มองมนุษย์เป็นเหมือนเครื่องจักร (Man is a machine like organism) ไม่คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลการเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนรู้เปลี่ยนพฤติกรรมตามแผนที่วางไว้ แต่อย่างไรก็ดีว่าแนวความคิดของกลุ่มนี้มีคุณค่าอย่างยิ่ง มีผลต่อวงการจิตวิทยาและการศึกษาอย่างมาก (กันยา สุวรรณแสง, 2532)

2.4 พฤติกรรมมนุษย์

ซิกมันด์ ฟรอยด์ (Sigmund Freud) นักจิตวิทยาชาวออสเตรียได้เสนอไว้ว่า มนุษย์เกิดมาพร้อมด้วยสัญชาตญาณในรูปของพลังงานที่คอยผลักดันให้เกิดพฤติกรรมพลังงานเหล่านี้ ส่วนหนึ่งผลักดันให้มีชีวิตอยู่ เป็นสัญชาตญาณชีวิต (Life Instinct) อีกส่วนหนึ่งผลักดันให้ชีวิตดับ เป็นสัญชาตญาณความตาย (Death Instinct) พลังงานเหล่านี้ประกอบด้วยอิด (Id) ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของจิตที่คนเราไม่รู้สึกรู้เห็น เป็นจิตไร้สำนึก แรงผลักดันดังกล่าวนี้จึงมีอยู่โดยที่เรา

ไม่รู้สึกรู้เป็นแรงผลักดันไร้สำนึก อิด จะผลักดันให้จิตอีกส่วนหนึ่ง ซึ่งเป็นส่วนที่รู้ตัวเรียกว่า อีโก้ (Ego) ให้กระทำในสิ่งต่าง ๆ ตามที่อิด ประสงค์โดยสัญชาตญาณชีวิตผลักดันให้กระทำในสิ่งที่ทำให้เกิดความสุขสำราญใจ ซึ่ง فروยด์ เรียกว่า กามารมณ์ (Sex Drive) และให้หลีกเลี่ยงความเจ็บปวดและความทุกข์ ส่วนใหญ่สัญชาตญาณความตายผลักดันให้ก้าวร้าวทำลายสิ่งต่าง ๆ ทั้งที่มีชีวิต และไม่มีชีวิต รวมทั้งการทำลายชีวิตตนเอง ซึ่ง فروยด์ เรียกว่าแรงขับความก้าวร้าว (Aggressive Drive) แรงผลักดันทั้งหลายนี้ จะแสวงหาทางออกอยู่เสมอ ส่วนของจิตที่ทำหน้าที่ควบคุมสัญชาตญาณเหล่านี้คือ ซูเปอร์อีโก้ (Superego) หรือมโนธรรมที่มีอยู่ในจิตใจของแต่ละบุคคลเป็นความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ซูเปอร์อีโก้เป็นผลที่เกิดจากการอบรมสั่งสอนของสังคมเพื่อควบคุมอิด และอีโก้ ให้มีพฤติกรรมซึ่งเป็นที่ยอมรับของสังคม (ณรงค์ เสียงประชา, 2532)

มาสโลว์ (Abraham Maslow) เป็นนักจิตวิทยาากลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) ซึ่งเห็นว่ามนุษย์มีไช้ทาสของแรงผลักดันจากความหิว ความกระหาย หรือความต้องการทางเพศ เท่านั้น แต่มนุษย์ยังเกิดมาพร้อมด้วยศักยภาพความเป็นมนุษย์ มีความอยากรู้ ความสร้างสรรค์ ความต้องการจะพัฒนาตนเองในทัศนะของมาสโลว์ มนุษย์เกิดมาพร้อมความต้องการ 5 ประเภท ซึ่งเป็นที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวางในชื่อ "Maslow Hierachies of Need" โดยมีการเรียงลำดับความต้องการจากต่ำสุดไปสูงสุด ดังต่อไปนี้ (Maslow, 1970)

- 1) ความต้องการทางสรีระ (Physiological Need) เป็นความต้องการที่เด่นและสำคัญที่สุดของมนุษย์ มนุษย์จะยังไม่สนใจเรื่องอื่นถ้าเขายังหิวกระหาย ความต้องการทางร่างกายนอกจากอาหาร ได้แก่ การพักผ่อน ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค เป็นต้น
- 2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Need) ได้แก่ ความต้องการปกป้องให้พ้นภัยอันตรายต่าง ๆ จากการข่มขู่ การแย่งชิง เป็นความต้องการที่เกิดขึ้นเมื่อความต้องการทางร่างกายได้รับการตอบสนองแล้ว
- 3) ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของสถาบัน (Love and Belonging Need) ได้แก่ ความต้องการการยอมรับโดยพรรคพวกเพื่อนฝูง ต้องการมิตรภาพและความรัก ความต้องการทางสังคมจะเป็นตัวกระตุ้นพฤติกรรมบางประการเช่น ถ้าไม่ได้รับการยอมรับจากสังคม อาจกลายเป็คนต่อต้าน เป็นต้น
- 4) ความต้องการในความภาคภูมิใจในตนเอง (Self-Esteem Need) เป็นความต้องการยอมรับพอใจ และภูมิใจในตนเอง และต้องการในสิ่งที่ก่อให้เกิดชื่อเสียงแห่งตน ได้แก่ ความต้องการเพื่อความมั่นใจตนเอง ความต้องการตำแหน่งหน้าที่ เป็นต้น

- 5) ความต้องการเข้าใจตนเองอย่างแท้จริง (Self-Actualization Need)
เป็นความต้องการเพื่อพัฒนาตนเองต่อไปเรื่อย ๆ เพื่อให้สังคมตระหนัก
ในความสามารถของตนเอง เช่น ศึกษาค้นคว้าเพราะความอยากรู้ ทำงาน
เพราะใจรัก และอยากจะทำ

นักจิตวิทยาในกลุ่มมนุษยนิยม จึงเชื่อว่าพฤติกรรมเกิดจากความต้องการซึ่งมีอิทธิพลมา
จากภายในตัวมนุษย์เอง มนุษย์มิได้ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสิ่งแวดล้อมแต่อย่างใดเพราะเหตุที่ว่า
มนุษย์มีความสามารถที่จะเลือกโต้ตอบสิ่งแวดล้อมตามความปรารถนาของตนเอง

สำหรับนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorist) มีแนวทัศนะว่า พฤติกรรม
มนุษย์ถูกควบคุมโดยเงื่อนไขการเสริมแรงและเงื่อนไขแห่งการลงโทษ และด้วยเหตุนี้เองมนุษย์
จึงไม่มีเสรีภาพแต่อย่างใด การที่จะเข้าใจทัศนะในเรื่องเสรีภาพนั้น เบอร์รส์ เอฟ สกินเนอร์
(Burrhus F. Skinner) ชี้ให้เห็นว่าผลการกระทำของคนเรามีอยู่ 2 ประการ คือ ผลการ
กระทำที่ทำให้พอใจ ซึ่งจะทำหน้าที่เป็นแรงเสริมให้แกการกระทำนั้นต่อไป (เงื่อนไขแห่งการ-
เสริมแรง) เช่น การได้รับการเคารพยกย่อง ได้ชื่อเสียง เป็นต้น และผลการกระทำที่ทำให้
ไม่พอใจ ซึ่งจะเป็นตัวการที่จะทำให้เราหยุดพฤติกรรม (เงื่อนไขแห่งการลงโทษ) เช่น
การถูกตำหนิ การถูกทำร้าย เป็นต้น

อีกแนวคิดหนึ่งคือแนวคิดที่ให้ความสำคัญ แก่ลักษณะภายในตัวมนุษย์ และสิ่งแวดล้อม
ว่าเป็นตัวก่อให้เกิดพฤติกรรมโดยมี อัลเบิร์ต แบนดูรา (Albert Bandura) เป็นผู้นำทฤษฎี
การเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) อธิบายว่าพฤติกรรมมนุษย์ องค์ประกอบ
ภายในตัวมนุษย์เองและสิ่งแวดล้อม ต่างก็มีอิทธิพลต่อกันและกันในลักษณะที่แต่ละองค์ประกอบต้อง
สัมพันธ์กันอย่างด้อยที่ด้อยอาศัย หมายความว่า ในบางครั้งสิ่งแวดล้อมอาจจะมีส่วนในการทำให้
เกิดพฤติกรรมได้มากกว่าองค์ประกอบภายในตัวมนุษย์ เป็นต้น (Bandura, 1963)

สำหรับนักชีววิทยาเชื่อว่า พฤติกรรมของสัตว์เป็นผลจากการทำงานร่วมกันระหว่าง
ปัจจัยทางกรรมพันธุ์กับสภาพแวดล้อม โดยที่หน่วยพันธุกรรมจะควบคุมระดับการเจริญของส่วน
ต่าง ๆ ของสัตว์ที่เป็นปัจจัยสำคัญอันจะก่อให้เกิดพฤติกรรมได้ เช่น ระบบประสาท ฮอร์โมน
กล้ามเนื้อ เป็นต้น ในขณะที่สภาพแวดล้อม หรือประสบการณ์ที่สัตว์ได้รับภายหลังจะทำให้
พฤติกรรมเปลี่ยนไป (ณรงค์ เส็งประชา, 2532)

จากการศึกษาถึงสาเหตุที่ก่อให้เกิดพฤติกรรม สรุปได้ว่า พฤติกรรมของมนุษย์ อาจ
จะเกิดจากแรงกระตุ้นภายใน หรือแรงกระตุ้นภายนอกร่างกายก็ได้ ซึ่งแรงกระตุ้นภายใน ได้แก่
ปัจจัยทางชีวภาพ ส่วนแรงกระตุ้นภายนอก ได้แก่ ปัจจัยทางสิ่งแวดล้อม ทั้งสิ่งแวดล้อมทาง
ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมทางสังคม

2.5 พฤติกรรมจริยธรรมกับตัวแปรทางสังคม

ในงานวิจัยนี้ ได้ศึกษาถึงตัวแปรสังคมที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมจริยธรรม คือ เพศ ระดับชั้น และกลุ่มสาขาวิชา โดยมีรายละเอียดดังกล่าวต่อไปนี้

2.5.1 พฤติกรรมจริยธรรมกับเพศ

สิ่งที่สามารถแยกความแตกต่างระหว่างเพศชายและเพศหญิงได้อย่างง่ายและชัดเจนมากที่สุดคือ องค์ประกอบของสรีระ เพราะในปัจจุบันบทบาทหน้าที่ ความคิด สิทธิเสรีภาพ ทั้งเพศชายและเพศหญิงต่างมีความเท่าเทียมกันทุกด้าน ในประเด็นด้านพฤติกรรมจริยธรรมก็เช่นกัน สังคมไม่ได้กำหนดไว้สำหรับเพศใดเพศหนึ่งโดยเฉพาะ แต่สิ่งที่กระตุ้นให้มีการศึกษาถึงพฤติกรรมจริยธรรมกับเพศ ก็คือ ทฤษฎีจิตวิเคราะหฺ์ของ فروยด์ ระบุว่า วัยอย่างชัดเจนว่า เด็กเพศชายในครอบครัวปกติที่มีบิดาและมารดาพร้อมเพียง จะมีการเปลี่ยนแปลงทางจริยธรรมเมื่ออายุประมาณห้าขวบ กล่าวคือในช่วง 3-5 ปี เด็กเพศชาย จะรู้สึกว่ามีบิดาของตนแย่งความรักจากมารดาไปจากตน จึงเกิดความรู้สึกที่ไม่เป็นมิตรต่อบิดา แต่ต่อมาเด็กเพศชายมีพัฒนาการทางสังคมอย่างปกติจะสามารถแก้ปัญหาขัดแย้งกับบิดาของตนได้ด้วย การยอมรับบิดาเป็นตัวแทนอย่างแท้จริง ทำให้ فروยด์ ทานายว่า เพศชายจะมีซูเปอร์อีโก้หรือจริยธรรมสูงกว่าเพศหญิง

ส่วนทฤษฎีพัฒนาการของลักษณะที่ส่งเสริมจริยธรรมให้ ทานายที่ตรงข้ามกับทฤษฎีจิตวิเคราะหฺ์ของ فروยด์ ทั้งนี้ปรากฏว่า เพศหญิงมีพัฒนาการทางภาษาได้เร็วกว่าเพศชาย ทำให้มีความฉลาดและมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงกว่าเพศชาย ซึ่งอาจจะทำให้เพศหญิงเข้าใจกฎเกณฑ์ที่เป็นข้อเรียกร้องทางสังคมได้เร็วและมากกว่าเพศชาย เพศหญิงจึงมีพัฒนาการทางด้านจริยธรรมสูงกว่าเพศชาย (ดวงเดือน พันธมนาวิน, 2524)

2.5.2 พฤติกรรมจริยธรรมกับระดับชั้น

ในปัจจุบันสังคมที่เจริญและมีมาตรฐานที่ใกล้เคียงกัน มีการจัดการศึกษาภาคบังคับ ในสังคมปัจจุบันจึงไม่สามารถจะแยกตัวแปรที่เป็นอายุกับระดับชั้นได้อย่างชัดเจน อาจกล่าวสรุปได้ว่าผู้ที่มีอายุน้อยก็จะมีระดับการศึกษาหรือระดับชั้นที่ต่ำกว่าผู้ที่มีอายุมากกว่า ในการประมวลผลงานวิจัยที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับจริยธรรม จึงอาจจะใช้ระดับชั้นเป็นตัวแปรที่ศึกษาได้ ทั้งนี้ขึ้นกับวัตถุประสงค์และลักษณะประชากรของการวิจัยนั้น ๆ

ในประเด็นการศึกษาพฤติกรรมจริยธรรม การวิจัยต่าง ๆ เกือบสิบเรื่องได้ให้ผลที่สอดคล้องกัน คือ ไม่พบว่าคนที่มีความอายุมาก มีพฤติกรรมจริยธรรมแตกต่างจากคนที่มีความอายุน้อย การที่เด็กเล็ก ๆ มีการทำตามกฎเกณฑ์ของสังคมเท่าเทียมกับเด็กโตและผู้ใหญ่ แสดงว่า

ลักษณะทางจริยธรรมของบุคคลเริ่มคงที่ตั้งแต่อายุน้อย ส่วนการศึกษาในระยะยาว โดยติดตามกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุน้อยจนมีอายุมากขึ้น แล้วเปรียบเทียบพฤติกรรมจริยธรรมของบุคคลแต่ละคนในสมัยเด็กและเมื่อโตขึ้นแล้ว ไม่ปรากฏว่าพบความมั่นคงของพฤติกรรมจริยธรรมของบุคคลต่าง ๆ ในช่วงอายุที่มีการวิจัย (ดวงเดือน พันธมนาวิน. 2524)

2.5.3 พฤติกรรมจริยธรรมกับกลุ่มสาขาวิชา

การมีจุดมุ่งหมายในชีวิตที่ชัดเจน รู้ว่าตนเองต้องการอะไร รู้จักค่านิยมหลายแบบ รู้จักเลือกรับจริยธรรมที่ตนสนใจ โดยสามารถตอบคำถามเกี่ยวกับความสนใจของตนเองในด้านต่าง ๆ ได้จะทำให้การดำเนินชีวิตเป็นไปด้วยความสงบสุข

ผู้ที่จะเข้ามาศึกษาต่อในมหาวิทยาลัย ควรได้ค้นหาความต้องการของตนเอง เพราะภายในมหาวิทยาลัยประกอบด้วยคณะต่าง ๆ มากมาย เมื่อเข้าศึกษาในคณะต่าง ๆ กัน แต่ละคณะนอกจากจะให้ความรู้ทางวิชาการเฉพาะด้านแล้ว ยังมีการจัดเทศกาลสัปดาห์ และทัศนคติต่อผู้เรียนเป็นอย่างมาก การที่นักศึกษาอยู่ใกล้ชิดในคณะ หรือกลุ่มสาขาวิชาที่มีครูอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาวิชาที่ตนสังกัดอยู่ ทำให้เกิดการพัฒนาความมีเหตุผล ที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวเมื่อเปรียบเทียบกับ คณะหรือกลุ่มสาขาวิชาที่ต่างกัน

2.6 ความหมายของทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์

2.6.1 ความหมายทรัพยากรธรรมชาติ

เกษม จันทรแก้ว (2530) ได้ให้ความหมายทรัพยากรธรรมชาติว่า หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

บุญเสริม พูลสงวน (2531) ได้ให้ความหมาย ทรัพยากรธรรมชาติ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติ และให้ประโยชน์ต่อมนุษย์ไม่ว่าทางตรงและทางอ้อม ได้แก่ พืช สัตว์ น้ำ อากาศ แร่ธาตุ แสงแดด เป็นต้น ทรัพยากรธรรมชาติ แบ่งได้เป็น 3 ประเภท คือ

- 1) ทรัพยากรที่ทดแทนได้ เป็นทรัพยากรที่นำไปใช้แล้วสามารถกลับคืนสู่วัฏจักรได้ในเวลารวดเร็ว เช่น ออกซิเจนในอากาศ เป็นต้น
- 2) ทรัพยากรที่ทดแทนไม่ได้ เป็นทรัพยากรที่นำไปใช้แล้วไม่สามารถกลับคืนสู่วัฏจักรได้ในเวลาอันสั้น แต่สามารถนำกลับมาใช้ได้อีก ได้แก่ แร่ธาตุที่ไม่เกี่ยวข้องกับพลังงานที่พบในชั้นเปลือกโลก เช่น แร่ทองแดง แร่บรอก เป็นต้น

- 3) ทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป ทรัพยากรพวกนี้ เมื่อนำมาใช้แล้วไม่สามารถนำกลับมาใช้ได้อีก ได้แก่ แร่ธาตุที่ทำให้เกิดพลังงาน เช่น ถ่านหิน ก๊าซธรรมชาติ เป็นต้น

2.6.2 ความหมายของสิ่งแวดล้อม

ลึงค์ศักดิ์ ธาตุทอง และ วรณิกา สุกรียพงศ์ (2531) ได้ให้ความหมายสิ่งแวดล้อม ว่าหมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รอบตัวมนุษย์ทั้งที่มีชีวิตและไม่มีชีวิต อาจเป็นสิ่งที่จับต้องได้ในลักษณะรูปธรรม เช่น บ้านเรือน แม่น้ำ ต้นไม้ เป็นต้น หรืออาจเป็นสิ่งที่ไม่สามารถจับต้องสัมผัสได้ ในลักษณะนามธรรม เช่น วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี เป็นต้น

บุญเสริม พูลสงวน (2531) ได้ให้ความหมาย สิ่งแวดล้อมว่า หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่อยู่รวมกัน สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้เองตามธรรมชาติหรือ เป็นสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้นหรือ เป็นสิ่งมีชีวิต และไม่มีชีวิต หรือทรัพยากรธรรมชาติก็ได้ สิ่งแวดล้อมต่าง ๆ นั้นแบ่งตามลักษณะที่มีรูปทรง ซึ่งสามารถเห็นได้คือ

- 1) สิ่งแวดล้อมทางกายภาพ (Physical Environment) คือ สิ่งแวดล้อมที่เป็นวัตถุที่มีลักษณะทางกายภาพเห็นชัดเจนอันประกอบด้วย สิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ต้นไม้ ดิน บ้านเรือน เป็นต้น
- 2) สิ่งแวดล้อมทางสังคม (Social Environment) ได้แก่สิ่งแวดล้อมที่มนุษย์สร้างขึ้น แต่มีใช้วัตถุ เช่น วัฒนธรรม ประเพณี กฎหมาย เป็นต้น

2.6.3 ความหมายของการอนุรักษ์

เกษม จันทรแก้ว (2530) ได้ให้ความหมายการอนุรักษ์ว่า หมายถึง การเก็บรักษา สงวน ซ่อมแซม ปรับปรุง และการให้ต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อจะได้เอื้ออำนวยให้คุณภาพสูงในการสนองความเป็นมนุษย์ตลอดไป

ลึงค์ศักดิ์ ธาตุทอง และ วรณิกา สุกรียพงศ์ (2531) ได้ให้ความหมายการอนุรักษ์ ว่าหมายถึง การรักษาสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัว ทั้งทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้คงสภาพเดิมมิให้เปลี่ยนแปลงสูญหาย และการทำลายเกิดขึ้น

จากที่กล่าวมาข้างต้น เมื่อรวมความหมายของการอนุรักษ์ และความหมายของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม อาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า หมายถึง การใช้

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีเหตุผล ขาดแคลน ดำรงไว้ซึ่งสิ่งแวดล้อมที่มนุษย์และธรรมชาติสร้างขึ้น รวมทั้งการหาทางป้องกันมลภาวะมิให้เกิดขึ้นแก่สิ่งแวดล้อม เพื่อที่จะอำนวยความสะดวกสภาพของการมีชีวิตอยู่อย่างดี มีความสงบสุข สำหรับมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทุกชนิดตลอดไป

2.7 แนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ปรีชา มุสิกกุล (2537:21) รัฐมนตรีช่วยกระทรวงวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและ-สิ่งแวดล้อม กล่าวว่า "...การให้การศึกษาสร้างจิตสำนึกของประชาชนและเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมเข้ามาร่วมกันแก้ไขปัญหาภัยกับภาครัฐนับเป็นสิ่งสำคัญมาก ประชาชนในท้องถิ่นต่าง ๆ น่าจะรวมตัวกันจัดระเบียบเป็นสมาคมหรือมูลนิธิหรือองค์กรพัฒนาเอกชนก็ได้..."

สุวัฒน์ สงวนวงศ์ (2537:21) อธิบดีกรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม กล่าวว่า "...ปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ เกิดจากมนุษย์ไม่ว่าปัญหาขยะ ปัญหามลภาวะ ปัญหาน้ำเน่าเสีย ทุกๆคนต่างมีส่วนในการก่อให้เกิดปัญหา ลำพังอาศัยรัฐไม่สามารถที่จะป้องกันสิ่งแวดล้อมเอาไว้ได้องค์กรเอกชนต่างๆ ต้องให้ความร่วมมือในการรณรงค์ ให้สังคมมีส่วนร่วมในการรักษาสภาพแวดล้อมการเสริมสร้างสำนึกต่อเยาวชน อาจจะทำให้สถาบันครอบครัวได้มีส่วนร่วมในการรักษาสิ่งแวดล้อมอีกด้วย..."

ธีระ พันธมวนิช (2537:5) ประธานสถาบันสิ่งแวดล้อมไทย กล่าวว่า "...คนไทยจะไม่ค่อยเริ่มอะไรโดยการทำก่อนพูด แต่จะพูดมากกว่าทำ วิธีการขั้นต้นที่เราจะให้ประชาชนสนใจเรื่องปัญหาสิ่งแวดล้อม เราต้องมีการกระตุ้น มีการผลักดันให้เขาได้เห็นข้อเท็จจริงของปัญหาในต่างประเทศจะใช้กลไกทางเศรษฐกิจเข้าช่วย ประเภทที่ว่า ใครเป็นผู้ทำให้สิ่งแวดล้อมเสียหายผู้นั้นต้องเป็นคนรับผิดชอบ หันกลับมาดูประเทศไทยเท่าที่ผ่านมา เราไม่มีการกำหนดสิ่งเหล่านี้ขึ้นมาเป็นระบบกันปัญหา ปัญหาต่าง ๆ จึงประดังกันออกมา แล้วคราวนี้ก็เร่งหาทางแก้ไข..."

บวดี ฌมยาวิทย์ (2537:36-37) ผู้อำนวยการมูลนิธิส่งเสริมยุวเกษตรกรไทย กล่าวว่า "...จากการทำงานที่เป็นผู้แทนของสหประชาชาติในเรื่องเยาวชนกับสิ่งแวดล้อมมากว่า 9 ปี จุดหนึ่งที่ทุกประเทศมองเห็นร่วมกันคือการอนุรักษ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจำเป็นต้องปลูกฝังให้เยาวชนตระหนักไว้เพราะเขาคืออนาคตของชาติ..."

สันติธร หุตาคม (2537:38-39) ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ กล่าวว่า "...สิ่งแวดล้อมทุกอย่างในโลกนี้มันต้องถึงจุดเสื่อมไม่วันใดก็วันหนึ่งอยู่แล้วแต่เรามีหน้าที่ชะลอคนรุ่นนี้ต้องชะลอ แม้กระทั่งการทำเหมือง การทำน้ำมัน การนำเอาทรัพยากรเหมืองแร่ต่างๆ มาใช้ทำแก้ว การทำเหล็กทำอะไรต่าง ๆ ก็คือการทำลายสิ่งแวดล้อมทุกอย่างทำลายสิ่งแวดล้อมหมดแต่อันไหนควรจะทำอันไหนควรจะชะลอมากกว่า พยายามทำทุกอย่างเพื่อให้มันสมดุลมากที่สุด

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมจริง ๆ แล้วเราต้องมองสถานะของโลกเลย อย่างมองแค่ประเทศไทย สถานะต่าง ๆ เกิดจากส่วนรวม อยากให้ทุกองค์กรทั่วโลกทำงานเพื่อโลกอย่างเท่าเทียม ประเทศตัวเองเราต้องทำเพื่อรักษาโลกไว้ เพราะเราถึงจุดวิกฤตแล้ว..."

พงศ์ศักดิ์ เวชชาชีวะ (2537:46-47) ผู้รักษาสิ่งแวดล้อมดีเด่นสาขาสัตว์ป่า กล่าวว่า "...คนส่วนมากเข้าใจผิดคิดว่าการเอาสัตว์ไปปล่อยคือการทำบุญแต่ความจริงแล้ว การเอาสัตว์ไปปล่อยเป็นการทำบาป อย่างหมาออกลูกมาไปปล่อยวัดก็เหมือนกับเอาไปฆ่าจะถูกพวกเจ้าถิ่นกัดตายหมดหรือไม่ก็เป็นไข้เรื้อรังหมดเลย แล้วความเชื่อผิด ๆ ที่ว่า การปล่อยนกปล่อยปลาเป็นการทำบุญ ยิ่งปล่อยมากเท่าไร เขาก็ยิ่งจับมากเท่านั้น อย่าลืมว่าส่วนมากเขาจะเลี้ยงด้วยขี้พื้นหรือยาเสพติดให้เขาติดพอบปล่อยไปเขาก็บินกลับไปที่เดิม สัตว์พวกนี้จะตายไม่มีทางรอดอย่าไปช่วยซื้อยิ่งช่วยซื้อยิ่งสนับสนุนการฆ่าให้ตาย..."

2.8 คุณลักษณะของนักศึกษาในมหาวิทยาลัย

โดยทั่วไปแล้วนักศึกษาในมหาวิทยาลัยคือผู้ที่จบมัธยมศึกษาตอนปลาย มีอายุระหว่าง 17-21 ปี ซึ่งจัดว่าอยู่ในวัยที่กำลังจะเติบโตเป็นผู้ใหญ่ โดยธรรมชาติแล้วจะมีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ค่อนข้างสูง มีความอยากรู้อยากเห็น อยากทดลองสิ่งแปลกใหม่ มีอารมณ์รุนแรง มีอุดมคติสูง ซึ่ง วิสสุภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530) ได้ประมวลลักษณะของนิสิตนักศึกษาไว้ 6 ลักษณะดังนี้

- 1) ต้องการแสวงหาความรู้ และมุ่งมั่นในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่งด้วยความเชื่อถือนในศาสตร์นั้น และอยากให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างชีวิตจริงกับวิชาที่เรียน แต่มักจะผิดหวังเพราะไม่ได้พบเช่นนั้น
- 2) ต้องการแสวงหาความมั่นคงทางสังคม พยายามหาทางหางานบ้าน ต้องการอิสระจึงต้องการคนที่ถูกใจเป็นเพื่อน
- 3) มีอุดมคติและใจดี อยากช่วยคนอื่น สนใจปัญหาทางสังคม
- 4) มีความกระตือรือร้นที่จะเรียน บางครั้งตั้งความหวังในการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษาไว้สูงมาก เมื่อไม่เป็นไปตามที่คาดหวังก็รู้สึกเสียใจและผิดหวังมาก จึงต้องหันความสนใจไปสู่ทางอื่นซึ่งอาจจะเป็นผลร้ายต่อตนเอง สังคม และประเทศชาติ
- 5) ต้องการค้นพบตนเอง ความเป็นตัวของตัวเอง แต่มักจะไม่พอใจในความปรารถนาและทุกสิ่งในตัวเองนัก
- 6) มีความขัดแย้งและมีความรู้สึกที่เป็นปฏิปักษ์ต่อการบริหารของมหาวิทยาลัย

ทองเรียน อมรัชกุล (2525) ได้จำแนกลักษณะของนักศึกษาตามชั้นปีที่เรียนไว้ดังนี้
นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 1 นิสิตนักศึกษาพวกนี้ เมื่อเข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยแล้วจะมี
 ลักษณะและจุดมุ่งหวังในชีวิตตนเอง ดังต่อไปนี้

- 1) ความสำเร็จในเชิงวิชาการ สนใจการศึกษาหาความรู้ความคิดต่าง ๆ
- 2) ต้องการเข้าใจตนเอง (Self-Understanding) เข้าใจปัญหาของโลก รวมทั้งแสวงหาเอกลักษณ์ของตน
- 3) แสวงหาฐานะส่วนตัว ในอนาคตเมื่อสำเร็จการศึกษา
- 4) มีความเป็นมิตร ผูกพันอยู่กับเพื่อนและชอบรวมอยู่ในกลุ่ม
- 5) เป็นผู้มียมนุยธรรม สุภาพเรียบร้อย ให้ความคุ้มครองและเห็นอกเห็นใจผู้อื่น

ความรู้สึกทั่วไปของนิสิตนักศึกษาพวกนี้ในการเข้าไปศึกษาในมหาวิทยาลัย คือ มีความรู้สึกกระตือรือร้นระหว่างความกลัวและความตื่นเต้น พวกนี้จะเข้าร่วมกิจกรรมทุกประเภทในมหาวิทยาลัย

นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ส่วนใหญ่แล้วนิสิตนักศึกษาพวกนี้จะเกิดความไม่พอใจมหาวิทยาลัย แต่ในบางกรณีก็เพียงแต่จะมีความเบื่อและรู้สึกเฉยๆ ไม่ยินดียินร้ายต่อสภาพทั่วไปในมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ก็เพราะพวกนี้ถูกทอดทิ้งและไม่ได้รับการเอาใจใส่ จนกระทั่งเกิดความรู้สึกขึ้นเองว่าตนเองเป็นคนขาดความรับผิดชอบ ดังนั้นทางออกของนิสิตนักศึกษาเหล่านี้ คือ การริเริ่มสร้างความเป็นแบบแผนของกลุ่มย่อยขึ้นมา เกิดเป็นวัฒนธรรมเพื่อนฝูงขึ้น

นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 3 นิสิตนักศึกษาพวกนี้จะมีวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของตนเอง เป็นเอกลักษณ์เฉพาะในลักษณะที่สูงมาก สำหรับในกลุ่มนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ด้วยกันเองจะมีความเห็นไปในแนวเดียวกันเป็นส่วนใหญ่ มีค่านิยมคล้ายคลึงกัน และทุกคนจะมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ลักษณะที่คล้ายกับนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 2 คือ ความไม่พอใจมหาวิทยาลัยในด้านต่าง ๆ รวมทั้งวิพากษ์วิจารณ์มหาวิทยาลัยอย่างรุนแรง

นิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 4 นิสิตนักศึกษาพวกนี้มีแนวโน้มที่จะหันความสนใจออกไปจากมหาวิทยาลัย เริ่มตั้งแต่ไม่สนใจวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ของนักศึกษา (Student Culture) รวมทั้งไม่ยอมรับระเบียบประเพณีของนิสิตนักศึกษาด้วยตนเอง โดยส่วนใหญ่แล้วจะสนใจกับเรื่องส่วนตัว โดยเฉพาะอย่างยิ่งชีวิตหลังสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในระดับปริญญาตรีไปแล้ว

เมื่อก้าวเข้าสู่สถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษา นักศึกษาพึงได้รับการพัฒนาคุณลักษณะและสมรรถภาพในด้านต่าง ๆ เพื่อจะได้สำเร็จเป็นบัณฑิตที่มีความพร้อมทั้งด้านความรู้ความสามารถและคุณธรรม จริยธรรม สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศ พฤษุณี อาชวอรุณ (2524) กล่าวถึงคุณลักษณะของนักศึกษาที่ควรได้รับการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ไว้ดังนี้

1) การเรียนรู้ทางปัญญา (Cognitive Learning) ประกอบด้วยคุณลักษณะ และทักษะดังต่อไปนี้

- ทักษะทางภาษา คือ รู้จักใช้ภาษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งในด้านความคิด การเขียน และการอธิบาย
- ทักษะทางปริมาณ คือ ความสามารถในการเข้าใจมโนทัศน์เบื้องต้นทางคณิตศาสตร์ สถิติ และเข้าใจรากฐานของการบัญชี
- ความรู้หลัก ๆ คือ รู้จักมรดกทางวัฒนธรรมและประเพณีต่าง ๆ มีความรู้ทางปรัชญา
- มีเหตุผล คือ มีความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล สามารถวิพากษ์วิจารณ์ วิเคราะห์ และสังเคราะห์ได้
- มีความอดทนอย่างนักวิชาการ คือ มีเสรีภาพในความคิด มีความสงสัย อยากรู้ อยากเห็นอย่างวิชาการ
- มีความคิดสร้างสรรค์ คือ มีจินตนาการและความคิดริเริ่ม ความคิดใหม่ ๆ ในการผลิตงานศิลปะใหม่ ๆ
- บุรณาการทางปัญญา คือ มีความคิดความเข้าใจในความเป็นจริง มีสติรอบคอบในการศึกษาและวิจัย
- มีความฉลาดและไหวพริบ
- มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ มีความรักในการเรียนรู้ และมีความสนใจในวิชาการตลอดเวลา

2) พัฒนาการทางอารมณ์และจริยธรรม

(Emotional and Moral Development) ประกอบด้วย

- การค้นพบตนเอง
- มีสุขภาพจิตที่ดี
- มีความเห็นอกเห็นใจเพื่อนมนุษย์
- มีหลักการทางจริยธรรมที่ถูกต้อง
- มีความสนใจทางศาสนา
- มีความเป็นผู้ที่ได้รับการจัดเกล้าแล้ว ทั้งด้านสนิยม ความประพฤติ และมารยาท

3) **สมรรถภาพในเชิงปฏิบัติ (Practical Competence)** ประกอบด้วย

- แสดงพฤติกรรมที่บ่งถึงความต้องการสัมฤทธิ์ผล การมองอนาคตการปรับตัวได้
- ลักษณะประชาชนที่ดี เช่น เข้าใจและยึดถือในระบอบประชาธิปไตย
- มีผลผลิตทางเศรษฐกิจ เช่น รู้จักทำงานโดยไม่เลือกทำงาน
- มีชีวิตครอบครัวที่ดีงาม เช่น มีความมั่นคงทางครอบครัว
- มีประสิทธิภาพในฐานะผู้บริโภค เช่น รู้จักค่าของเงิน
- รู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์
- มีสุขภาพดี

4) **มีความพึงพอใจและความสนุกสนานที่ได้จากการศึกษาโดยตรง** ประกอบด้วย

- มีความสนุกสนานเพลิดเพลินระหว่างที่กำลังศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา
- ชีวิตเมื่อสำเร็จการศึกษาจะภาคภูมิใจในความสำเร็จของตน

2.9 ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

2.9.1 ทฤษฎีกระจ่างค่านิยม (Value Clarification Theory)

หลักการสำคัญของทฤษฎีกระจ่างค่านิยมก็คือ การช่วยให้บุคคลเกิดความกระจ่างในค่านิยมที่ตนยึดถือหรือมีความเชื่อถือว่าถูกต้อง หรือควรจะทำ

แนวคิดพื้นฐานของทฤษฎีกระจ่างค่านิยมโดยมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนค้นพบตนเองว่า หลักการปฏิบัติตนต่อสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างไร และหลักการที่ดี ที่ถูก ที่ควร ตามทัศนะของตนเป็นอย่างไร

สำหรับในสถาบันการศึกษา เช่น โรงเรียน บุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการปลูกฝังจริยธรรมตามแนวคิดทฤษฎีกระจ่างค่านิยม คือครู ครูจะเป็นผู้ที่ช่วยให้นักเรียนเกิดความกระจ่างในความเชื่อทัศนคติและค่านิยมของตนเองที่มีต่อสิ่งแวดล้อม

กระบวนการทฤษฎีกระจ่างค่านิยมเป็นการสอนแนวคิดเกี่ยวกับปัญหาจริยธรรมในแง่ปรัชญาที่เรียกว่า ลัทธิสัมพัทธนิยม (Relativism) ซึ่งเชื่อว่ามนุษย์ไม่มีแน่แท้ที่ตายตัวแต่อย่างใด มนุษย์ที่อยู่แต่ละถิ่น แต่ละสมัย มีความจำเป็นต่างกันจึงบัญญัติความดีขึ้นต่างกัน ศีลธรรมมิใช่สิ่งตายตัว ศีลธรรม เป็นสิ่งที่มนุษย์บัญญัติขึ้นเพื่อความอยู่รอดและความสงบสุขของสังคมในสถานะการณ์ที่ทำงาน สิ่งที่มนุษย์ถือว่าดีย่อมต่างกัน มนุษย์เป็นผู้กำหนดความดี ความดีมิได้มีอยู่ดั้งเดิม

กล่าวได้ว่า การปลูกฝังจริยธรรมอย่างสมบูรณ์และการถ่ายทอดจริยธรรมของสังคมตามแนวคิดทฤษฎีกระจำจ่าณนิยม อาจนำไปสู่การไม่ยอมรับจริยธรรมที่เกี่ยวข้องกับกฎระเบียบของสังคม เช่น กฎหมาย ก็เป็นได้ (นิตย บุษงามงค, 2537)

2.9.2 ทฤษฎีปรับเปลี่ยนพฤติกรรม (Behavior Modification Theory)

หลักการสำคัญของทฤษฎีปรับเปลี่ยนพฤติกรรม คือพฤติกรรมของบุคคลถูกควบคุมโดยเงื่อนไขการเสริมแรง (Contingency of Reinforcement) และการลงโทษ (Punishment) และเน้นเฉพาะพฤติกรรมที่เปลี่ยนแปลงเนื่องจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ไม่คำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์การตัดสินความถูกต้อง (นิตย บุษงามงค, 2537)

การเสริมแรง หมายถึง การกระทำโดยที่ผู้ให้มีความประสงค์จะให้ ผู้รับแสดงพฤติกรรมที่พึงปรารถนาเพิ่มขึ้น ตัวอย่างเช่น ครูชมนักเรียนที่ตอบคำถามได้ถูกต้อง เป็นต้น

การลงโทษ หมายถึง การกระทำใด ๆ ที่ผู้ให้มีความประสงค์จะให้ ผู้รับหยุดหรือลดพฤติกรรมที่ไม่พึงปรารถนาลง ตัวอย่างเช่น ครูทำโทษนักเรียนเมื่อนักเรียนตอบคำถามไม่ถูกต้อง เป็นต้น

วิธีปลูกฝังจริยธรรมตามแนวคิดทฤษฎีปรับเปลี่ยนพฤติกรรมคือ จัดเงื่อนไขเพื่อให้ผู้รับได้รับตัวเสริมแรง (Reinforcer) ที่ต้องการ และในกรณีที่ต้องการลดพฤติกรรมใด ก็งดให้ตัวเสริมแรงมีข้อสังเกตว่าควรใช้การเสริม ไม่ควรใช้การลงโทษเพราะการลงโทษอาจก่อให้เกิดผลในทางลบเป็นต้นว่า การต่อต้าน การหลีกเลี่ยง การดื้อแพ่ง เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การปลูกฝังจริยธรรมตามแนวคิดทฤษฎีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมจะเน้นที่เกณฑ์ภายนอกตัวบุคคลในรูปของ เงื่อนไขในการเสริมแรงหรือการลงโทษ ซึ่งความสำคัญอยู่ที่เงื่อนไขดังกล่าว

2.9.3 ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory)

หลักการสำคัญของแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เน้นที่ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ที่เกิดจากการเรียนรู้สำหรับการประเมินความถูกต้องของพฤติกรรม

การเรียนรู้ของบุคคลเกิดจากประสบการณ์ตรง และการสังเกตจากพฤติกรรมของผู้อื่น ผลจากการเรียนรู้ จะทำให้บุคคลมีความเชื่อในความสัมพันธ์ระหว่างการกระทำกับผลที่ตามมา และตามหลักจิตวิทยาสังคม มนุษย์จะเชื่อในสิ่งที่เห็นเป็นประสบการณ์ตรงของตนมากที่สุด แต่ประสบการณ์บางชนิดอาจก่อให้เกิดอันตราย มนุษย์อาจเรียนรู้จากการสังเกตพฤติกรรมผู้อื่น หรือคำบอกเล่าหรือข้อบันทึกจากเอกสาร เป็นต้น (นิตย บุษงามงค, 2537)

การปลูกฝังจริยธรรมให้แก่บุคคลตามแนวทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมจะต้องกระทำผ่านกระบวนการเรียนรู้ ทั้งทางตรงและทางอ้อมเป็นการแสดงแบบอย่างให้เห็นด้วยการสร้างเงื่อนไขให้บุคคล ได้ประสบด้วยตนเองหรือโดยการบอกกล่าวอบรมให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อว่าการพฤติกรรมใดนำไปสู่ผลกระทบที่พึงปรารถนาและที่สำคัญคือการจัดเงื่อนไขต่าง ๆ จำเป็นจะต้องจัดให้มีความสอดคล้องกันทั้งทางประสบการณ์ตรงและอ้อม นั่นคือผู้สอนจะต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีให้ผู้เรียนเห็น และจัดสภาพการณ์ให้เหมาะสม ต้องจัดเงื่อนไขการให้รางวัลหรือการลงโทษแก่ผู้เรียนเมื่อมีการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่เหมาะสม

2.9.4 ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ (Psychoanalytic Theory)

หลักการสำคัญของทฤษฎีจิตวิเคราะห์ คือ จริยธรรมทางหน้าที่เป็นตัวคุณธรรมของบุคคลที่ควบคุมพฤติกรรมของมนุษย์ให้แสดงตามกฎเกณฑ์และค่านิยมของสังคม ซึ่งเป็นกระบวนการการกระทำตนตามแบบอย่าง (Identification) กับมนุษย์ที่ยึดถือเป็นแบบอย่าง จากการอบรมเลี้ยงดูแต่เยาว์วัย (Freud, 1944) และมีแนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรม 2 แนวคิด ดังต่อไปนี้

- 1) จริยธรรมมิได้ถูกปลูกฝังมาโดยพระเจ้า แต่เป็นผลผลิตจากสังคมโดยเฉพาะจากบิดามารดา
- 2) เอกลักษณ์ทางด้านเพศมิใช่เป็นผลจากด้านชีววิทยา แต่ได้โดยอิทธิพลจากความสัมพันธ์ในครอบครัว

ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของทฤษฎีนี้คือ การเปลี่ยนแปลงระดับจริยธรรมในวัยผู้ใหญ่ อันเนื่องมาจากการผันแปรของสังคม สถานะการณ์ ในชีวิตจะมีผลกระทบที่รุนแรงน้อยกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวัยทารกและวัยเด็กเล็ก

อาจจะกล่าวโดยสรุปได้ว่า วิธีปลูกฝังจริยธรรมแต่ละทฤษฎี มีหลักการสำคัญแตกต่างกันไปตามความเชื่อพื้นฐานเกี่ยวกับความหมายของจริยธรรมที่ต่างกันไปตามที่มา ดังนั้น ทฤษฎีกระจำจางค่านิยม เน้นให้บุคคลเกิดความกระจำจางในค่านิยม จริยธรรม ที่ตนยึดถือยอมรับและภาคภูมิใจในสิ่งที่ตนเองเป็นผู้เลือก ทฤษฎีรับพฤติกรรม เน้น เงื่อนไขภายนอกตัวบุคคล คือ การเสริมแรง และการลงโทษ ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม เน้น ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎเกณฑ์ที่เกิดจากการเรียนรู้ และเงื่อนไขภายนอกตัวบุคคล และ ทฤษฎีจิตวิเคราะห์ เน้น การอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็กว่ามีผลมากกว่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในวัยผู้ใหญ่

2.10 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ณรงค์ ศรีสนิท (2524) ทำการศึกษา ความรู้และเจตคติต่อปัญหาสิ่งแวดล้อมของ นักศึกษาวิทยาลัยครูส่วนกลาง ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษามีความรู้ในระดับปานกลาง มีเจตคติต่อ ปัญหาสิ่งแวดล้อมในทางบวก นักศึกษาหญิงมีความรู้มากกว่านักศึกษาชาย และนักศึกษาที่เรียน สาขาวิชาสังคมศาสตร์มีเจตคติทางบวกมากกว่านักศึกษาที่เรียนสาขาวิชาวิทยาศาสตร์

วาสนา วราศักดิ์ (2524) ทำการศึกษา ระดับจริยธรรมทางสิ่งแวดล้อมของ นักเรียนในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 5 จำนวน 400 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า นักเรียนทั้งสองระดับชั้น มีความสามารถในการ ใช้เหตุผลในการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยคำนึงถึงความถูกต้อง เหมาะสม และประโยชน์ส่วนรวม

แก้วตา คณะวรรณ, บำเพ็ญ วงศ์ศรีแก้ว และปาริชาติ วชิรรัตนภาพ (2525) ทำการศึกษา การตัดสินใจด้านคุณธรรมของอาจารย์และนักศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น โดยกลุ่ม ตัวอย่างที่เป็นอาจารย์ จำนวน 180 คน และนักศึกษา 698 คน ผลการวิจัยปรากฏว่า อาจารย์ และนักศึกษามีแนวโน้มที่จะปฏิบัติตามและคุณธรรมสากล ซึ่งแสดงถึงพัฒนาการด้านคุณธรรม ระดับเหนือ จาริตประเพณี เมื่อถามถึงเกณฑ์ในลักษณะนามธรรม อาจารย์และนักศึกษา มีความแตกต่างกันใน เรื่องของเกณฑ์ และแรงจูงใจความประพฤติ แต่ไม่แตกต่างกันในเรื่องการจัดอันดับความ ร้ายแรงของพฤติกรรมความผิด

รวมพร อุณหวรรณธรรม (2525) ทำการศึกษา ความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรม เกี่ยวกับพฤติกรรมสิ่งแวดล้อมของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง พบว่า ตัวแปรต่าง ๆ ได้แก่ ภูมิภาค สภาพความเป็นเมือง และเพศ มีผลต่อความรู้ความเข้าใจต่อสิ่งแวดล้อม โดยเพศ เป็น ตัวแปรที่มีผลต่อความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรมมากที่สุด ความแตกต่างกันในความรู้ความ เข้าใจในทางจริยธรรมเกี่ยวกับพฤติกรรมต่อสิ่งแวดล้อมต่อกลุ่มต่างๆ จำแนกตามตัวแปรอิสระ แตกต่างกันในเรื่องปริมาณเท่านั้น แต่ยังคงมีทิศทางของความรู้ความเข้าใจทางจริยธรรม ที่มี ลักษณะสอดคล้องไปในแนวทางเดียวกัน ความรู้ความเข้าใจ ทางจริยธรรมกับการประเมิน ความถูกต้องของพฤติกรรมต่อสิ่งแวดล้อมของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง มีความสัมพันธ์กันใน ระดับสูง

ศิริพร หงษ์พันธุ์ (2527) ทำการศึกษา ความรู้ เจตคติ และการปฏิบัติเกี่ยวกับ สิ่งแวดล้อมเป็นพิษของนักศึกษาผู้ใหญ่ ระดับ 5 จำนวน 5,000 คน จาก 7 โรงเรียนในเขต การศึกษา 6 ผลการวิจัยปรากฏว่า นักศึกษามีความรู้เกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อมเป็นพิษในระดับสูง

ธวัช อินทรพันธุ์ (2527) ทำการศึกษา พฤติกรรมและแนวโน้มพฤติกรรมจริยธรรม ต่อสิ่งแวดล้อมตามคำรายงานของนักเรียน ครู และผู้ปกครอง จำนวน 2,835 คน ผลการวิจัย บ่งชี้ว่า พฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รายงานว่าเคยทำบ่อย ๆ คือ การสะสมวัตถุ และ พฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างรายงานว่าไม่เคยทำ คือ การแข่งสัตว์ และความรักสัตว์ พฤติกรรมที่ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่รายงานว่า อาจจะหาถ้ามีโอกาส คือ การทำให้สิ่งแวดล้อมสกปรก และ พฤติกรรมที่กลุ่มตัวอย่างรายงานว่าไม่ทำแม้มีโอกาส คือ การควบคุมพืช การทำลายพันธุ์สัตว์ การเช่นไหว้ดวงสวรรค์ สิ่งศักดิ์สิทธิ์ การอนุรักษ์ความงามของธรรมชาติ การไม่อนุรักษ์ศิลปวัตถุ การทำลายพันธุ์พืช การฆ่าสัตว์ ความรักสัตว์ การทดลองกับสัตว์ การควบคุมสัตว์ และ การควบคุมน้ำ

ผ่องพรรณ เกิดพิทักษ์ และมัลลวีร์ อดุลวัฒน์ศิริ (2527) ทำการศึกษา สิ่งแวดล้อม และสุขภาพจิตของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยขอนแก่น ปีการศึกษา 2526 จำนวน 1,030 คน พบว่าลักษณะสุขภาพจิตแต่ละด้านของนักศึกษาอยู่ในเกณฑ์ปกติ ลักษณะสิ่งแวดล้อมโดยทั่วไป ตาม แนวคิดเห็นของนักศึกษาควรปรับปรุงหรือทำให้ดีขึ้นอย่างมาก และลักษณะสุขภาพจิตแต่ละด้านกับ สิ่งแวดล้อมของนักศึกษา มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งแสดงว่าสิ่งแวดล้อมมี อิทธิพลต่อสุขภาพจิตแต่ละด้านของนักศึกษาชั้นปีที่ 1 มหาวิทยาลัยขอนแก่น

คงศักดิ์ ธาตุทอง และวรรณภา สุกรีพงษ์ (2531) ทำการศึกษา ความตระหนัก เกี่ยวกับปัญหาสภาวะแวดล้อมในประเทศไทยของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น จำนวน 1,402 คน ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษา มหาวิทยาลัยขอนแก่น มีความรู้ ทัศนคติ การปฏิบัติตน และ ความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสภาวะแวดล้อมของประเทศไทยอยู่ในเกณฑ์ดี นอกจากนี้ยังพบว่ามีความแตกต่างระหว่างความตระหนักเกี่ยวกับปัญหาสภาวะแวดล้อมของประเทศไทย จำแนกตาม เพศ ประสบการณ์ที่เคยเรียนวิชาเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม คณะ และชั้นปี